

Til de stærkeste argumenter for at henføre Danmarks industrielle gennembrud til 1870'erne har man hidtil måttet regne det tidsmæssige sammenfald med den livlige stifteraktivitet, som Tietgen og Privatbanken udøvede. Bogen understreger imidlertid, at denne aktivitet kun for en forbavsende lille dels vedkommende var rettet mod industrien; f.eks. disponerede Tietgens virksomheder i 1886 over aktiekapitaler på tilsammen 78,5 mill. kr., hvoraf kun 18,3 mill. kr. var placeret i industrivirksomheder.

I det hele taget repræsenterer bogens nøje gennemgang af industriens finansieringsforhold en relativ reduktion af den rolle, man hidtil har tillagt bankerne i det industrielle gennembrud. Gennemgangen synes også at vise, at den kapital, som fra bankside blev stillet til industriens rådighed, i lige så høj grad kom via de to øvrige store hovedstadsbanker som fra Privatbanken.

Da sparekasserne og kreditforeningerne ikke spillede nogen større direkte rolle for industriens finansiering, kan man rejse det spørgsmål, hvem der iøvrigt stillede kapital til rådighed for industrien.

Bogens svar er, at det gjorde engroshandelen. De tertiære erhverv øgede fra 1855 til 1890 deres bidrag til bruttofaktorkomkomsten fra 25 til 40 pct. En væsentlig del af denne udvikling skyldes den ekspansion af engroshandelen i provinsbyerne, som fulgte med først den gode konjunktur i kornsalgperioden og derefter landbrugets specialisering. I nogle tilfælde er der vandret kapital fra disse engrosvirksomheder ind i forskellige industrielle virksomheder, og i andre ikke helt få tilfælde er der med provinskøbmandens ekspansion fulgt en specialisering af hans handel, som en dag har lokket ham til selv at starte en produktion. Eksempler på det sidste har man i margarine-, cement- og kabel- og trådindustrien.

Mens bogen naturligvis må se det som sin opgave at pege på nogle af de dele af årsagssammenhængen bag det industrielle gennembrud, som må nyvurderes i lyset af

de nye resultater, kan der være grund til her at minde om, at andre dele forbliver relativt uberørte. Såvel efter den nye som efter den traditionelle forklaring sker det danske industrielle gennembrud i et nært samspil med forhold uden for vore grænser – de internationale konjunkturer og den teknologiske udvikling i de allerede industrialiserede lande.

Det står også fast, at det offentlige direkte rolle i industrialiseringsprocessen var beskeden såvel midt som sidst i 1800-tallet. På den anden side er det vel et spørgsmål, om man med jernbanerne, civilingeniørerne og de store udenlandske statslån i tankerne tør gå så vidt som bogen, når den slutter med at fastslå, at dansk industri fra starten modtog mindre støtte fra det offentlige end industrien i noget andet land, England ikke undtaget?

G. Viby Mogensen*

* Lektor ved Københavns Universitet.

P. C. MATTHESEN: *Teoretisk demografi* med eksempel- og opgavesamling. 3. bd. København: G. E. C. Gad, 1970. 136+69+96 pp.

Bogen er nu udsendt i anden udgave og bør anmeldes. Den er udsendt med støtte fra Københavns Universitets fond til tilvejebringelse af læremidler i en smuk offset-teknik, der betegner en betydelig ansigtsløftning i forhold til første udgave. De reelle ændringer i forhold til første udgave er derimod små, der er først og fremmest tale om ændret lay-out og redaktionelle ændringer.

Fremstillingen stiller ikke krav om specielle matematiske eller teoretisk-statistiske kundskaber. Den kan i forbindelse med eksempel- og opgavesamlingerne benyttes til selvstudier. Den er skrevet som lærebog for sociologi- og politstuderende.

Bogen er disponeret i 11 kapitler og 2 appendiks: (1) Demografiens område. (2) Overlevelsestavlen. (3) Konstruktion af overlevelsestavlen. (4) Kalenderårsprincippet. (5) Overlevelsestavler for specielle be-

Til de stærkeste argumenter for at henføre Danmarks industrielle gennembrud til 1870'erne har man hidtil måttet regne det tidsmæssige sammenfald med den livlige stifteraktivitet, som Tietgen og Privatbanken udøvede. Bogen understreger imidlertid, at denne aktivitet kun for en forbavsende lille dels vedkommende var rettet mod industrien; f.eks. disponerede Tietgens virksomheder i 1886 over aktiekapitaler på tilsammen 78,5 mill. kr., hvoraf kun 18,3 mill. kr. var placeret i industrivirksomheder.

I det hele taget repræsenterer bogens nøje gennemgang af industriens finansieringsforhold en relativ reduktion af den rolle, man hidtil har tillagt bankerne i det industrielle gennembrud. Gennemgangen synes også at vise, at den kapital, som fra bankside blev stillet til industriens rådighed, i lige så høj grad kom via de to øvrige store hovedstadsbanker som fra Privatbanken.

Da sparekasserne og kreditforeningerne ikke spillede nogen større direkte rolle for industriens finansiering, kan man rejse det spørgsmål, hvem der iøvrigt stillede kapital til rådighed for industrien.

Bogens svar er, at det gjorde engroshandelen. De tertiære erhverv øgede fra 1855 til 1890 deres bidrag til bruttofaktorkomkomsten fra 25 til 40 pct. En væsentlig del af denne udvikling skyldes den ekspansion af engroshandelen i provinsbyerne, som fulgte med først den gode konjunktur i kornsalgperioden og derefter landbrugets specialisering. I nogle tilfælde er der vandret kapital fra disse engrosvirksomheder ind i forskellige industrielle virksomheder, og i andre ikke helt få tilfælde er der med provinskøbmandens ekspansion fulgt en specialisering af hans handel, som en dag har lokket ham til selv at starte en produktion. Eksempler på det sidste har man i margarine-, cement- og kabel- og trådindustrien.

Mens bogen naturligvis må se det som sin opgave at pege på nogle af de dele af årsagssammenhængen bag det industrielle gennembrud, som må nyvurderes i lyset af

de nye resultater, kan der være grund til her at minde om, at andre dele forbliver relativt uberørte. Såvel efter den nye som efter den traditionelle forklaring sker det danske industrielle gennembrud i et nært samspil med forhold uden for vore grænser – de internationale konjunkturer og den teknologiske udvikling i de allerede industrialiserede lande.

Det står også fast, at det offentlige direkte rolle i industrialiseringsprocessen var beskeden såvel midt som sidst i 1800-tallet. På den anden side er det vel et spørgsmål, om man med jernbanerne, civilingeniørerne og de store udenlandske statslån i tankerne tør gå så vidt som bogen, når den slutter med at fastslå, at dansk industri fra starten modtog mindre støtte fra det offentlige end industrien i noget andet land, England ikke undtaget?

G. Viby Mogensen*

* Lektor ved Københavns Universitet.

P. C. MATTHESEN: *Teoretisk demografi* med eksempel- og opgavesamling. 3. bd. København: G. E. C. Gad, 1970. 136+69+96 pp.

Bogen er nu udsendt i anden udgave og bør anmeldes. Den er udsendt med støtte fra Københavns Universitets fond til tilvejebringelse af læremidler i en smuk offset-teknik, der betegner en betydelig ansigtsløftning i forhold til første udgave. De reelle ændringer i forhold til første udgave er derimod små, der er først og fremmest tale om ændret lay-out og redaktionelle ændringer.

Fremstillingen stiller ikke krav om specielle matematiske eller teoretisk-statistiske kundskaber. Den kan i forbindelse med eksempel- og opgavesamlingerne benyttes til selvstudier. Den er skrevet som lærebog for sociologi- og politstuderende.

Bogen er disponeret i 11 kapitler og 2 appendiks: (1) Demografiens område. (2) Overlevelsestavlen. (3) Konstruktion af overlevelsestavlen. (4) Kalenderårsprincippet. (5) Overlevelsestavler for specielle be-

folkningsgrupper. (6) Andre dødeligheds-mål. (7) Dødelighedssammenligning (d.v.s. ved standardberegning). (8) Vielser, skilsmisser og vandringer. (9) Fertiliteten. (10) Befolkningsmodeller. (11) Befolkningens vækst.

Som man ser, bliver alle de centrale demografiske problemer berørt (kapitel 8 er dog meget kortfattet), og det skal tilføjes: på en ganske klar og instruktiv måde. Den nye udgave er også klarere disponeret end første udgave.

Når man har undervist over en bog nogle gange, kender man dens stærke og svage sider ganske godt. Egentlig svage sider har denne bog dog ikke; men der er nogle ting, som måske med fordel kunne være gjort anderledes:

Overlevelsestavlen og fertilitetskurverne introduceres således som kontinuerte og differentiable funktioner, hvorefter man skal udvikle approximationsformler, der kan benyttes ved en estimation. Det forekommer mig at være en omstændelig procedure; det ender alligevel med, at man skal bestemme diskrete værdier på kurverne.

Kapitel 3 kunne nok forkortes noget, hvis man straks gik ud fra, at tilgangen var fordelt over en periode, og kapitel 8 kunne udvides.

Det forekommer overraskende, at om-talen af brutto- og nettoreproduktionstallet ikke findes i kap. 9 om fertiliteten, men som fodnote til kap. 10 om befolkningsmodeller.

Jeg ville i den forbindelse have foretrukket i stedet for kønsproportionen, z , (antal fødte drenge pr. 1000 fødte piger) at have talt om seksualproportionen (antal fødte drenge pr. 1000 fødte børn), det ville forenkle formlerne.

Selv om notationen er blevet forenklet noget, er den stadig meget tung, ofte er der tre indeks på et hovedbogstav, og i maskinskrift har man ingen mulighed for at variere bogstavstørrelsen. Hensigten er ganske tydeligt at opnå entydighed.

Nogle få gange har man en særegen »geometrisk« fortolkning. Side 15 forklares

dødsintensiteten ved alderen x ved: »geometrisk er størrelsen identisk med hældningskoefficienten for tangenten i punktet (på overlevelseskurven for alderen x) med modsat fortegn, divideret med ordinatværdien«. Dette er ikke meget geometrisk og bidrager vist ikke meget til forståelsen.

På et enkelt, underordnet punkt kan jeg ikke acceptere det saglige indhold. På side 89 står bl.a., at man kan sammenligne gifte og ikke-gifte kvinders fertilitet ved at beregne de aldersbetingede fertilitetskvotienter og heraf den samlede fertilitet på sædvanlig måde, lige som man kan sammenligne de gifte kvinders fertilitet i forskellige socioøkonomiske grupper eller lignende. En sådan sammenligning er meget risikabel, hvis vielsesmønstrene er forskellige.

I sin disputats *Some Aspects of The Demographic Transition in Denmark* (København 1970) beregner P. C. Matthiessen i stedet for den samlede fertilitet f.eks. det gennemsnitlige antal fødsler pr. 50-årig gift kvinde, hvorved vielsesmønstret er taget i betragtning. Hvorfor har dette ikke smittet af på lærebogen?

I tilknytning til den egentlige lærebog er som nævnt udgivet en eksempelsamling og en opgavesamling.

Eksemplarsamlingen indeholder på 60 sider en udførlig gennemgang af 17 gennemregnede konkrete eksempler til belysning af lærebogsstoffet. De er velvalgte, forekommer illustrerende og må kunne støtte tilegnelsen af stoffet.

Opgavesamlingen, der er resultatet af et større samarbejde, indeholder 78 opgaver over 83 sider, fortrinsvis tidligere anvendte prøve- og øvelsesopgaver. Samlingen er en guldgrube for den lærer, der selv skal stille opgaver, fordi opgaverne er velafpassede, og fordi de er ganske interessante med benyttelse af mange udenlandske talmaterialer, ofte fra u-lande.

Dette lærebogssystem har således mange fortrin. Kritikpunkterne hører til i småtingsafdelingen. En lang, fin dansk tradition for undervisning og lærebøger i demografi er hermed blevet videreført, efter i en

længere periode at have stået noget i skyggen.

Jens Jeppesen*

*Lektor ved Aarhus Universitet.

KARIN KOCK: *International trade policy and the Gatt 1947-1967*. Stockholm Economic Studies, New Series, nr. 11. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1969. 334 pp. Pris: Sv. kr. 45.

Denne bog på godt 300 sider om Gatts oprindelse og placering er blevet til på opfordring af Institute for International Economic Studies, som ønskede en analyse af tendenser i den internationale handelspolitik som basis for en vurdering af fremtidens mønster på dette område. Karin Kock, der både teoretisk og praktisk – det sidste i egenskab af formand for Economic Commission for Europe (ECE) – har beskæftiget sig med international handelspolitik, påtog sig opgaven.

Selv om det i forordet siges, at bogen ikke sigter imod at fortælle Gatts historie, vil en historisk redegørelse ikke afvige væsentligt fra denne bogs indhold. Man finder ikke megen udenrigshandelsteori så lidt som nogen anden teori i bogen. Men lad en kort omtale af de 10 kapitler tale for sig selv.

Kapitel 1 og 2 omhandler Gatts prænatale fase: The Atlantic Charter, Havana-konferencen, ITO etc.

Kapitel 3 er helt helliget Gatts undfangelse og virke, sluttende med Dillon- og Kennedy-runden.

Kapitel 4 beskæftiger sig med toldforhandlinger og deres teknik.

Kapitel 5's overskrift Regional Economic Co-operation er en smule misvisende, idet det overvejende er Fællesmarkedets oprindelse og traktatmæssige grundlag, der behandles.

Kapitel 6 ser på ikke-toldmæssige handelshindrings udbredelse.

Kapitel 7 omtaler handelsliberaliseringens smertensbarn: den globale landbrugsprotektionisme.

Kapitel 8 ser på de socialistiske landes handelspolitik, specielt i relation til Gatt.

Kapitel 9 beskæftiger sig med u-landenes forhold til Gatt, ser på Haberlerrapporten, aktionsprogrammet fra 1958 og Gatt-traktatens nyeste barn: Part IV, der sigter imod indenfor Gatts rammer at engagere de kontraherende parter i en »trade-not aid« politik. Kapitlet slutter med en omtale af u-landenes markedsdannelser.

Kapitel 10 søger som ethvert godt afslutningskapitel at drage konklusioner og vurdere fremtidsudsigter. Karin Kock er her pessimist. Landbrugsprotektionismens fjernelse og særordninger for u-landenes udenrigshandel er bydende nødvendigt, men hindres af magtstrukturen indenfor Gatt. Efter forfatterens opfattelse burde Gatt-traktaten have en helt anden struktur og et helt andet indhold for at løse dagens og fremtidens handelsproblemer.

Bogen strutter af facts og bør derfor stå på boghylden hos dem, der beskæftiger sig med internationale handelsforhold.

H. Thustrup Hansen*

* Økonomisk konsulent, København.

WILLIAM F. SHARPE: *Portfolio theory and capital markets*. New York: McGraw-Hill, 1970. 316 pp. Pris: Kr. 152,50.

Forfatteren til denne bog har, siden han opnåede Ph.D. i 1961, beskæftiget sig med porteføljevalg. Han har skrevet en række betydningsfulde bidrag til teorien i form af artikler i *Management Science*, *Journal of Finance* og andre steder. Det er derfor med forventning, man åbner hans smukt trykte bog, og man bliver ikke skuffet. Bogen er noget i retning af en pædagogisk bedrift. Sharpes fremstilling er gennemgående krystalklar og så veldisponeret, at bogen egner sig fortrinligt til selvstudium også for interesserede med begrænsede forkundskaber.

Bogen er bygget op i tre dele plus et ret omfattende matematisk supplement.

Sharpe bruger 1. del til at opsummere hovedtrækkene af porteføljeanalysens mikroteori. Han redegør for, hvorledes en beslutningstager kan tænkes at vælge at